

Adõgee / Adyghian / Адыгабзэ Adygabze

latinisatsioon: KNAB 1993, parandatud 2003
 romanization: KNAB 1993, modified 2003

1 А а	a	18 З з	z	35 ПУ пУ	p̄w	52 Ч ч	č
2 Б б	b	19 И и	i	36 Р р	r	53 ЧІ чІ	č̄
3 В в	v	20 Ё ё	j	37 С с	s	54 ЧЪ чЪ	č̄̄
4 Г г	g	21 К к*	k	38 Т т	t	55 Ш ш	š
5 Гу гу	gw	22 Ку ку	kw	39 ТІ тІ	t̄	56 ШІ шІ	š̄
6 Гь гь	ğ	23 КІ кІ	ć, k̄ ^B	40 ТУ тУ	t̄w	57 ШІу шІу	š̄w ^C
7 Гьу гьу	ğw	24 КІу кІу	k̄w ^C	41 У у	u	58 ШЪ шЪ	š̄̄
8 Д д	d	25 Къ къ	q	42 Ф ф	f	59 ШЪу шЪу	š̄̄w
9 Дж дж	dž	26 Къу къу	qw	43 ФІ фІ	f̄	60 Щ щ	ś
10 Дз дз	dz	27 Л л	l	44 Х х	x	61 Ъ ъ*	"
11 Дзу дзу	dzw	28 ЛІ лІ	l̄	45 Ху ху	xw ^C	62 Ы ы	y
12 Е е	é, je ^A	29 Лъ лъ	ł	46 Хъ хъ	ħ	63 Ъ ъ*	'
13 Ё ё*	ë	30 М м	m	47 Хъу хъу	ħw	64 Э э	e
14 Ж ж	ž	31 Н н	n	48 Хь хь	h	65 Ю ю	ju
15 Жъ жъ	ž̄	32 О о	o	49 Ц ц	c	66 Я я	ja
16 Жъ жъ	ž̄̄	33 П п	p	50 ЦІ цІ	č	67 І	χ
17 Жъу жъу	ž̄̄w	34 ПІ пІ	p̄	51 Цу цу	cw	68 Іу	χw

^A Sõna algul ja vokaali (v.a y [w]) järel.

^B o [wa] ees. Vt ka märkust 3.

^C Vt märkust 1.

* Ei esine adõgee omasõnades.

^A Word-initially, also after a vowel (except y [w]).

^B Before o [wa]. See also note 3.

^C See note 1.

* Does not occur in genuine Adyghian words.

Hääldus

a [ɑ:], c [ts], ç [ts'], č [tʃ], č̄ [tʃ'], é [tɕ], ć [tɕ'], dž [dz], e [a], é [e], f [f'], g [ɣ], gw [gʷ], ğ [ɣ], h [h]~[h̄], ħ [χ], i [jə]/[i], l [ɬ], ł [ɬ], l̄ [ɬ'], o [wa], p [p'], q [q(ʰ)], š [ʃ], ś [ɕ], š̄ [ʃ'], š̄̄ [ʃ̄̄], t̄ [t'], u [w]/[wə]/[u], x [x], χ [ʁ], y [ə], ž [ʒ], ž̄ [ʒ], ž̄̄ [ʒ̄̄].

Märkused

1. Tähed кІу, ху, шІу on iseseisvad foneemid, ent tähestikus eraldi vahel ei esitata. Adõgee tähestikust on eri allikates variatsioone.
2. Foneetilises transkriptsioonis on ka ühendid джъ dž ja кІъ ċ, ent tavakirjas märgitakse neid дж ja къ-ga.
3. Ühend кІ võib vahel märkida k̄-d ka mujal kui o ees, nt шкІэ š̄k̄e. Seda peetakse ċ allofooniks.

Pronunciation

Notes

1. The characters кІу, ху, шІу denote distinct phonemes but are sometimes not represented in the alphabet. There are also other variations of the Adyghian alphabet.
2. In phonetic transcription combinations джъ dž and кІъ ċ are also used but the usual spelling of the sounds will be дж and къ.
3. The combination кІ may denote k̄ in the position other than before o as well, e.g. шкІэ š̄k̄e. It is considered to be an allophone of ċ.

Märkused

4. Adõgee kirjaviis ei märgi mõnda foneemi järjekindlalt: [ə]-d (y) ei märgita i, u ega labialiseeritud konsonandi järel; u [w] või labialiseeritud konsonandi ning [a] (e) ühendit tähistatakse o-ga. Allpool näidetes kirillitsa kuju, latinisatsioon ja hääldus:

й j [jə], усэ use [wəsa], гу gw [gʷə], шӀу šw [sʷə], бгъу bğw [bɣʷə], цу cw [tsʷə], ку kw [kʷə]; гъогу ġogw [ɣʷagʷ], къо qo [qʷa], машӀо mašo [mɑ:šʷa], кyon kwon [kʷəwan], он on [wan]; Индыл Indyl [jəndəl], Урысый Urysyj [wərəsəj], Търкуй Turkwj [tərkʷəj].

Foneetilises transkriptsioonis (kirillitsas) märgitakse hääldust sel juhul nii:

йы, уысэ, гуы, шӀуы, бгъуы, цуы, куы, гъуэгу, къуэ, машӀуэ, куыуэн, уэн.

Ladina tähestik 1927–1938 [Исаев 1979:190]

А	= a	Һ	= ɣ
В	= b	Ӏ	= š
С		Ӏ	= h
Ç		Ӏ	= s̄
Д		Ӏ	= i, yj
Ԁ	= ç	К	= ç
ԁ	= č	к	= č
Е		Ӏ	= ɣ
Ə	= y	Ӏ	= ɣ
ƒ		Ӏ	= ɣ
İ	= f	Ӏ	= ɣ
g	= g [g]	Ӏ	= ɣ
g	= dž	Ӏ	= ɣ

Araabia tähestik 1918–1927

Andmed puuduvad.

Allikad

1. М. А. Кумахов. Адыгейский язык. — *Языки мира. Кавказские языки*. Москва, Издательство Academia 2001, с. 91–102. Тж.: *Государственные и титульные языки России. Энциклопедический словарь-справочник*. Москва, Academia 2002, с. 35–50.
2. З. Ю. Кумахова. *Развитие адыгских литературных языков*. Москва, "Наука" 1972.
3. З. Ю. Кумахова. Адыгские языки. — *Закономерности развития литературных языков народов СССР в советскую эпоху. Основные процессы внутривидового развития иранских и иберийско-кавказских языков*. Москва, "Наука" 1969, с. 320–383.
4. Б. Х. Балкаров. *Фонетика адыгских языков*. (Синхронно-диахронное исследование.) Нальчик, "Эльбрус" 1970.
5. М. И. Исаев. *Языковое строительство в СССР. (Процессы создания письменностей народов СССР.)* Москва, "Наука" 1979.

Notes

4. The Adyghian orthography does not distinctly represent some phonemes: [ə] (y) after i, u or labialized consonants is not marked; the combination of u [w] or labialized consonant + [a] (e) is written o. Below some examples with Cyrillic original, romanization and pronunciation:

In phonetic transcription (Cyrillic) pronunciation is then represented in the following way:

Roman alphabet 1927–1938 [Исаев 1979:190]

n		W	= v
o		x	
p		x	= ɣ
p	= p̄	y	= j
q		z	
r		z	= z̄
s		z	= dz
š	= s̄	г	= ġ
ʃ	= ś	Ӏ	= g [ɣ]
t		Ӏ	= ž
ѣ	= ɥ	Ӏ	= ž
u	= u, yu		
v	= w		

Arab alphabet 1918–1927

No data.

Sources